

Trgygve Bratteli

Sperrefrist
søndag 29/8.71 kl. 16.30

Foredrag i Sandefjord søndag 29. aug. 1971.

4 utdrag:

- A. Demokrati i hverdagen.
Arbeidsplassens demokrati.
- B. Trygging av sysselsettingen.
- C. Nedsatt pensjonsalder.
- D. Komité om ungdommen og samfunnet.

Arbeiderpartiets program om "Demokrati i hverdager" er det mest systematiske som hittil er lagt fram om den videre utvikling av det lokale demokratiet - herunder demokratiet i kommunene og fylkene. Dette fører videre en sterk tradisjon i norsk samfunnsutvikling. Det er også videreføring av en hovedlinje i Arbeiderpartiets politikk.

Jeg har stor respekt for det som hittil er gjort på disse felter. Men en ny tid stiller nye oppgaver. Vi er på veg inn i et samfunn der alle får god utdanning. Det fører naturlig til krav om menneskelig respekt og om innflytelse i samfunnet.

Fylkene har stort sett vært et felles hjelpeorgan for kommunene. Det er imidlertid et økende behov for at fylkene blir selvstendige demokratiske organer, som kan ta viktige oppgaver i sitt område. Ellers må disse skjøttes fra sentraladministrasjonen.

Regjeringen setter nå inn et planmessig arbeid for å klarlegge fylkenes og kommunenes arbeidsformer og oppgaver. Det må igjen foretas en ny vurdering av hvordan midler, oppgaver og ansvar bør fordeles mellom staten, fylkene og kommunene.

Stortinget vil få til behandling lov om direkte valg til fylkestinget. Dette vil bli gjort ferdig slik at det første fylkestingsvalg kan holdes i 1973, om dette finnes ønskelig. En kan også ta det i 1975. Den framtidige ordning bør vel bli samtidige valg til kommunestyre og fylkesting.

Så vel i fylkene som i kommunene kan en imøtese sterk økt virksomhet i framtiden. Denne virksomhet har direkte betydning for alle menneskers hverdagsliv. Utvidelse av virksomheten må ikke føre til økt byråkratisering, til me

ekspertvelde. Intet ondt sagt om ekspertene som arbeider på sitt plan. Uten flinke fagfolk kunne dagens samfunnsoppgaver ikke gjennomføres.

Men all offentlig virksomhet skal være under politisk ledelse, og alle viktige avgjørelser skal tas i folkevalgte organer. De mennesker sakene gjelder skal ha videst mulig anledning til å øve innflytelse på vurderinger og avgjørelser.

Dette er kjernen i demokratiprogrammet, så vel for fylkene som for kommunene. Vi ønsker ved dette kommunevalg å få tilslutning til en slik omfattende demokratisering og menneskeliggjøring av det moderne samfunn.

Arbeidsminister Nordli la forleden fram hovedlinjene i et forslag om arbeidsplassens demokrati. Foredraget bygde helt på det demokratiprogram som ble vedtatt av Arbeiderpartiets landsmøte i mai. Dette program har vært kjent i måneder.

Reaksjonene på dette har vært bemerkelsesverdige. Demokrati i arbeidslivet betyr at de ansatte får større innflytelse - og dette må være en reell innflytelse. Dette er en forandring av de hittidige forhold, og da kan ikke alt bli som før. Det ser ut som enkelte leter energisk etter et form-demokrati, som ikke skal forandre noe i de bestående forhold. Denslags reformer er Arbeiderpartiet ikke interessert i. Etter tjue års diskusjon og eksperimenter er tiden nå kommet til nye skritt framover. Det er dette Regjeringe vil foreslå.

Jeg legger ikke avgjørende vekt på de første reaksjoner som er kommet fra forskjellige hold. Jeg avventer de mer gjennomtenkte standpunkter. For min del går

jeg ut fra at det i Stortinget vil bli klart flertall for et forslag slik det er skissert i vårt program.

Det har vært innvendt at Arbeiderpartiets forslag bare gjelder privat industri. Det er en misforståelse.

I programmet står om dette:

" Demokratiet må også utvikles i de virksomheter som stat fylker og kommuner eier helt eller delvis. De nåværende representasjonsformer i offentlige bedrifter må snarest utvides til demokratiske bedriftsforsamlinger. Det offentlige må føle et særlig ansvar for å utvikle demokratiske samarbeidsformer i kommunale, fylkeskommunale og statlige virksomheter."

Det samme sa Nordli i sitt foredrag i Tønsberg.

Jeg vil gjerne gå ut fra at enkelte uttalelser om bedriftsdemokratiet er preget av en valgkamps innledende og noe nervøse fase. Jeg kan ikke tenke meg at alle de fire borgerlige partier vil sette seg mot et høyst betimelig forslag.

Et håndslag til Arbeiderpartiet ved valget, vil sikkert ha velgjørende virkninger på andre gruppers holdning til arbeidsplassens demokrati.

B. Trygging av sysselsettingen.

En sikker arbeidsplass er grunnlaget for de fleste lønnstakeres tilværelse. At samfunnet har forpliktet seg til full sysselsetting, er for vanlige lønnstakere kanskje det viktigste som har skjedd i siste generasjon.

Lang tid med god sysselsetting gjør kanskje at noen taper av syne den direkte sammenheng mellom økonomisk politikk og full sysselsetting. Det siste er ikke noe som lager seg selv eller som automatisk er sikret.

Det er trekk i utviklingen som minner oss om dette. Storbritannia har i noen tid hatt skremmende tall for arbeidsløshet, og vi hører om den nervøse stemning det skaper blant lønnstakere. Vårt nærmeste granneland Sverige har også i det siste hatt en urovekkende utvikling i sysselsettingen, og Palmes regjering har startet en energisk motoffensiv overfor ledigheten. Vi må merke oss at Sverige vel har Europas best utviklede arbeidsmarkedspolitik, og for så vidt et høyt beredskap i en slik situasjon. Heller ikke der er den fulle sysselsetting noe som sikrer seg selv.

Hos oss har vi i den senere tid fått meldinger om eldre bedrifter som kommer i vansker og som delvis trues av hel stans. Det gjelder for tiden kanskje særlig i treforedling og tekstil. Dette er en sterk påminning om at trygging av arbeidsplasser er et felles ansvar for hele samfunnet. Det krever en aktiv medvirkning fra staten, fylket og kommunen i nærings- og arbeidsmarkedspolitikken. Vi er ustanselig stilt overfor så vel oppgaven å skape nye arbeidsplasser, som å trygge eksisterende

Et land som vårt vil i all fremtid kreve en aktiv statlig industripolitikk. At så mye av vår industri i dag er private selskaper, endrer ikke dette forhold. Staten

må også treffe slike tiltak at en får en best mulig samordning og innsats av den innsikt, kunnskap og tiltaksevne som finnes i hele næringslivet og i vårt vitenskapelige miljø.

Det er flere år siden Arbeiderpartiet foreslo opprettet et Industriøkonomisk Institutt. Dette skal kunn foreta langtidsutredninger og analyser til hjelp for staten, den private industri, arbeidslivets organisasjoner og kredittinstitusjonene. Det vil måtte ha nær kontakt med forskningsmiljøer i Norge og utlandet. Dette og andre forslag fikk dessverre ikke støtte av den forrige regjering og partiene bak den. Vi kommer nå til å ta opp igjen dette og andre elementer i en aktiv statlig industri og arbeidsmarkedspolitik.

Første gang i 1967 foreslo Arbeiderpartiet og LO et statlig finansieringsinstitutt for omstilling og vekst i industrien. Forslaget ble senere gjentatt, men avvist.

I stedet opprettet koalisjonen det vesentlig privat dominerte A/S Strukturfinans.

Vårt forslag tok imidlertid sikte på mer enn en finansieringsordning. Vi tenkte oss i tilknytning til dette å samle et miljø som kunne samordne og trekke på den innsikt som finnes hos bedriftsledere, teknikere, selgere, forskningsorganer, lønnstakere og deres organisasjoner. Det skulle være et institutt for idéer, initiativ og samordning.

Regjeringen vil ta denne saken opp igjen i lys av den utvikling som nå finner sted både i vårt og andre land.

I denne sak, som i arbeidsmarkedspolitikken, må vi utvikle et effektivt beredskap for å møte enhver utvikling som måtte komme.

Av flere grunner må det komme sterkt fram i all planlegging og omforming at samfunnet skal formes slik at det gir plass til og utfoldelse for alle de mennesker som lever der. Det er ikke bare de friske, sterke, spesielt begavede og vel utdannede som skal ha plass. Alle skal ha skole og opplæring, arbeid, bolig, familieliv. Alle har rett til å leve og gjøre sin innsats.

Aktuelt er her bl.a. kvinnenenes yrkesmuligheter, og de eldres arbeidsmuligheter i tidens oppjagede tempo. Det er godt at de sterkeste bruker sine krefter og evner. Men også alle andre skal leve sitt liv og gjøre sin gjerning, hver ut fra sine forutsetninger. Dette gjelder ikke minst de funksjonshemmede, som med rette protesterer mot å bli gjemt bort, og som har krav på sin plass i samfunnet.

Det er bare en sterk innsats fra samfunnets egne organer som kan skape et slikt samfunn der alle får sin plass og sin rett.

A trygge dette er en sentral oppgave, både i rikspolitikken og i kommunepolitikken.

C. Nedsatt pensjonsalder.

Politisk er det fastlagt at pensjonsalderen i folketrygden skal settes ned til 67 år fra 1. januar 1973, altså om 16 måneder.

Regjeringen vil så tidlig som mulig i høstsesjonen legge fram en stortingsmelding om saken, og be Stortinget behandle den i år. Så snart det er mulig på nyåret, vil Regjeringen legge fram lovproposisjon, som Stortinget kan behandle i vårsesjonen, slik at nedsettelsen av pensjonsalderen kan gjennomføres til forutsatt tid.

I det senere har det meldt seg noen kritiske røster i denne saken. Og selvsagt er dette en omfattende og komplisert sak. Mennesker er ulike, også omkring 70 års alder. Det ideelle ville være om samfunnet var så smidig at pensjonsalderen kunne bestemmes for det enkelte menneske

Av denne grunn tar en sikte på at de som har klart behov for det skal nå pensjonsalder inntil 3 år før 67-års grensen, og de som ønsker det skal kunne fortsette inntil 3 år etter grensen. Det er mitt inntrykk at det er bred tilslutning til denne revisjon av pensjonsalderen. Også 67 år hører til høyeste aldersgrense i Europa. Det er verd å merke seg at i det siste store private lønnsoppgjøret i Sverige, ble prinsippet om 65 års pensjonsalder akseptert til gjennomføring om noen tid.

Vi bør tenke gjennom at det er en kjempeoppgave i ett tak å ta tre nye årsklasser med i folkepensjonen. Det kunne vært gjort på flere måter, men det er fastlagt å ta det samtidig fra 1. januar 1973.

Det kan ikke hevdes at vi har mindre evne enn andre industriland til å gjennomføre en rimelig pensjonsalder. Det skal vi nok greie.

Vi må imidlertid være klar over at dette blir et

meget stort løft i gjennomføringsåret 1973. Alle som er i arbeidsfør alder og som støtter den nye pensjonsalder, må innstille seg på å være med på dette løft i 1973.

Å senke pensjonsalderen er ikke i første rekke et lovspørsmål, - det er et økonomisk spørsmål av stor rekkevidde og det angår hele vårt folk. Jeg håper at hele folket også vil medvirke til å gjennomføre den nye pensjonsalder fra 1. januar 1973.

Pensjonsalderen er imidlertid ikke det eneste som betyr noe for eldre mennesker. Det er som det aldri har gått helt opp for oss hva det betyr at så mange lever så lenge etter pensjonsalder.

Samfunnet må formes slik at det gir plass for alle som lever i det. Store grupper av pensjonister har 10 år, 20 år eller mer å leve etter pensjonsalderen. De skal ikke gjemmes bort for å vente på livets slutt. De hører hjemme i det levende samfunn, med bolig, familie og naboer. Det skal ikke være arbeidsforbud for dem, hvis de selv ønsker å gjøre noe. De har behov for mosjon, friluftsliv og fritidssysler. Og de har krav på daglig samvær i generasjonsblandede miljøer.

Eldreomsorg er vel ikke noe godt ord. De eldre trenger først og fremst muligheter til å ha omsorg for seg selv, muligheter for å fortsette det vi kaller et normalt liv. I tillegg kommer så omsorgen for dem som ikke lenger kan klare seg selv. Store oppgaver må løses for å forme samfunnet slik at det aktive liv ikke stopper ved en aldersgrense.

D. Komité om ungdommen og samfunnet.

De siste tiår har ført med seg dyptgående endringer, ikke minst i unge menneskers situasjon. De fleste kan skaffe seg utdanning og arbeid, selv om det ennå er langt fram til reell likestilling.

Utviklingen har skapt nye problemer. Usikkerhet og uro preger store ungdomsgrupper. Foreldrene føler seg ofte hjelpeløse i forhold til sine egne barn.

Folk flytter sammen i nye bymiljøer, der de unge mangler steder å være, de vantrives og blir rotløse. Forbrukerpresset på tenåringene skaper store vansker for mange familier. Verre omstillingsproblemer oppstår når de unge skal sette bo med høye innskott og husleier.

Lange år med utdanning, uten vanlig inntekt og med begrenset ansvar, øker presset på barnefamiliene. Mer tilsynelatende frihet - mindre ansvar kjennetegner dagens situasjon.

Det er køer i utdanningssystemet. Ungdommens første møte med konkurransesamfunnet finner ikke sted i arbeidslivet, men i skoleverket. Mange - kanskje de fleste - unge opplever ikke sin hverdag som lett og lykkelig. Ikke alle klarer påkjenningene. Det manifesterer seg på mange måter. Samfunnet i dag skaper alt for mange som føler seg selv som tapere. Noen reagerer i outrert protest, andre i passiv oppgivelse. Sine mest tragiske former får dette i narkotikamisbruk og ungdomskriminalitet. Til fortvilelse for ulykkelige unge, til fortvilelse for familie og pårørende.

Vi kan ikke passivt sitte og se på en slik utvikling. Dagens unge ønsker ikke formynderskap. Oppgaven er å gi de unge vekst- og utviklingsmuligheter på deres eget grunnlag. Dette er ikke bare spørsmål om yrker og

ferdigheter. Ungdommen må få utvikle evnen til kameratskap og sosialt engasjement - til medansvar og demokratisk samlivsformer.

Det stiller arbeidsoppgaver på alle de områder der ungdommen kommer. Innhold og arbeidsformer i skolen må vurderes. Hvordan bør fritidsmiljøet formes og samordnes med hverdagens liv?

Samfunnets politikk overfor de unge fra 12 - 13 år og oppover har så vidt, jeg vet aldri vært underlagt en samlet vurdering. Jeg er kommet til at en slik vurdering er nødvendig. Sektorutredningene når ikke inn til kjernen i disse problemer.

Regjeringen vil oppnevne en allsidig sammensatt komité til å klarlegge hovedtrekkene om ungdommens stilling i det moderne samfunn. Komitéen skal bl.a. søke ned til årsakene til at mange unge blir tapere, og at de mest ulykkelige havner i narkotika og kriminalitet. Men disse spesielle forhold vil måtte vurderes i lys av ungdommens hele situasjon i dagens konkurransesamfunn. Komitéen får så i oppdrag å fremme konkrete forslag som kan bedre de unges vilkår generelt. Den bør også vurdere forebyggende tiltak og moderne behandlingsformer for unge mennesker som helt eller delvis gir opp. Ungdommen selv må være representert i en slik utredning, og komitéen må arbeide i nær kontakt med organisasjoner og institusjoner som har med unge mennesker å gjøre.

Det bør ikke være åpne kløfter mellom samfunnet og de oppvoksende årsklasser. Komitéen skal søke å slå bru over noen av kløftene, for et samvirke med sikte på å bedre situasjonen både for unge og foreldre.